

nerazlučnim dijelom folkloru. U širenju predaja ovi mediji poprimaju vodeću ulogu.

Aktualnost okvirne teme i razgovora na kongresu mogla se jasno osjetiti na terenu, tj. u toku dvodnevne ekskurzije u okolicu Hamburga. Prikaz ovih dviju cjelodnevničkih ekskurzija, izvanredno organiziranih i popraćenih bogatim komentarima, iziskivao bi gotovo isto toliko prostora koliko i sve do sada rečeno.

Na kraju treba napomenuti da su na kongres bili pozvani i studenti, što samo potvrđuje dobro organiziranu brigu za znanstveni podmladak. Kongres u cjelini dovoljno jasno pokazuje položaj i značenje ove znanstvene discipline u Njemačkoj, a time i u svijetu.

Divna Zečević

XIII SAVJETOVANJE ETNOLOGA JUGOSLAVIJE (Otočec, 15—20. listopada 1973)

U Otočecu kraj Novog Mesta održano je XIII savjetovanje etnologa Jugoslavije i 9. redovna skupština Etnološkog društva Jugoslavije. Savjetovanje je otvorio predsjednik EDJ dr prof. Vilko Novak. Budući da će svi radovi s ovog savjetovanja biti tiskani u posebnoj publikaciji, u ovom će izvještaju biti navedeni samo okvirni pregledi referata.

Prvi referat pod naslovom *Etnološki prikaz Dolenjske in Bele Krajine* podnijela je dr Marija Makarovič (Ljubljana). Uvodni dio njena izlaganja odnosio se na kretanja naroda koji su nastavali Dolenjsku od latenskog doba do 568. godine, kada ovaj kraj, nakon odlaska Langobarda u Italiju, naseljavaju Slovenci; u srednjem vijeku Dolenjska je bila pod upravom stranih feudalaca. Bela Krajina je u doba turskih upada izgubila svoje staro stanovništvo, a nove doseljenike iz okolice Bihaća doveo je 1526. vlastelin Kobasić. Nešto kasnije, 1530, dolaze u Belu Krajinu ljudi s bosansko-hrvatsko-dalmatinske tromeđe. Protureformacija dovodi do osiromašivanja i gospodarskog propadanja žitelja Dolenjske i Bele Krajine. Do velikog iseljavanja iz tih krajeva dolazi koncem prošlog stoljeća; osobito je intenzivna emigracija iz Suhe i Bele Krajine u SAD. Ekonomska zaostalost najvećeg dijela Dolenjske daje pečat cijelom načinu života na ovom prostoru. U nastavku izlaganja autorica je dala pregled materijalne, duhovne i socijalne kulture u Dolenjskoj.

U svom referatu dr Pavla Štrukelj (Ljubljana) pokušala je prikazati problem Cigana u Dolenjskoj. Već iz naslova referata — *Problem razvoja ciganske skupine na Dolenjskem in način prilagajanja civilizaciji* vidljivo je da se Cigani, kako pojedinci, tako i cijele obitelji, nisu prilagodili mjerilima koja postavlja životni nivo i pogledi domaćeg stanovništva. Nisu prihvatili ekonomske, socijalne ni duhovne norme Slovenaca u Dolenjskoj. Autorica smatra da se do danas nedovoljno razmišljalo o etničkoj posebnosti dolenjskih Cigana. Potrebno je vrlo pažljivo analizirati njihov način života i razloge zbog kojih nije došlo do njihova punijeg uklapanja u suvremene životne tokove slovenskog stanovništva.

Jedno poslijepodne bilo je na savjetovanju posvećeno metodološkim pitanjima. Dunja Rihtman-Auguštin (Zagreb), u referatu *O nekim metodološkim problemima etnološkog istraživanja suvremenosti* postavlja pitanje trebaju li etnološka istraživanja biti okrenuta isključivo prema prošlosti ili bi također i prisutni problemi sadašnjice morali biti predmetom etnoloških ispitivanja; mogu li se jednakim metodskim postupkom istraživati problemi ruralne kulture i kompleksnog potrošačkog društva u koje je današnje selo sve čvršće inkorporirano. Naša je etnologija — kaže autorica — dosad usmjeravala svoj interes samo na tradicionalne seljačke kulture, u centru etnološkog interesa bilo je selo kao homogena kulturna i društvena sredina, još neuključena u industrijsko-ekonomski razvoj. Upravo napretkom industrije situacija se mijenja — javljaju se obosmjerna kulturna strujanja između grada i sela, dojučerašnji seljaci danas čine znatan postotak gradskog i prigradskog industrijskog stanovništva. Crte tradicionalnog narodnog života i kulture održale su se i u urbanim zajednicama, ali u transformiranim oblicima. Razmatrajući u nastavku probleme do kojih dolazi pri dodiru autentičnih kultura i opće kulturno-društvenog sustava, autorica dolazi do zaključka da promjene u strukturi društva utječu i na promjene u metodologiji etnoloških istraživanja.

Obilježje etnografske građe i metode njezina terenskog istraživanja naziv je referata mgr Zorice Rajković (Zagreb). Njeno izlaganje predstavlja kritički osvrt na etnografsku građu koja je sakupljena i objavljena u Hrvatskoj. Autorica govori o utjecaju duha vremena na svojstva zapisanih podataka, o vremenu bilježenja — govoreći o starijim i recentnim podacima — o ličnosti sakupljača, te o metodama terenskog istraživanja kao o elementima koji u sakupljenu etnološku građu unose stanovit stupanj nepreciznosti, uopćenosti, vremenske neodređenosti; posljedica je toga između ostalog i uopćeni karakter opisa pojava iz kulture sela, koji potječe iz verbalne rekonstrukcije prošlih događaja.

Gost iz Poznania dr prof. Jozef Burszta prikazao je u radu *Dva modela istraživanja lokalne skupine* dva suprotna načina istraživanja. U poljskim i drugim etnografskim monografijama lokalnih skupina (regije, seoske zajednice itd.) ustaljen je model istraživanja građe temeljen na podjeli kulture na tri glavne grane: materijalnu, socijalnu i duhovnu kulturu, te na daljoj podjeli svake od tih grana na pojedine cjeline (naselja, vjerovanja pjesme i dr.). U tako strukturiranom modelu svaki element dobiva svoje mjesto, a cjelina kulture je utvrđena prema logično-formalnoj klasifikaciji svakog elementa. To je model koji počiva na atomiziranom shvaćanju kulture, a metodološke posljedice primjene toga modela su: tendencija prema detaljiističkoj deskripciji i stvaranju šablonske, ahistorijske slike kulture, te — u krajnjoj konzekvenciji — gašenje interesa kod etnologa za samostalni stvaralački rad na suvremenoj problematici. Nasuprot tome, drugi model istraživanja zasniva se na drugačijim teoretskim i filozofskim postavkama, na shvaćanju kulture kao dinamično organizirane i strukturirane cjeline, u kojoj različiti elementi imaju svoje posebno značenje unutar cjelovitosti. Ovaj je model prikladan kako za rekonstrukciju historijskih procesa, tako i za istraživanja pojedinih specifičnih pojava.

O zaštiti etnoloških spomenika govorili su dr Ivan Sedej i dr Gorazd Marković, obojica iz Ljubljane. Referat dra Sedeja ima naslov *Metodologija var-*

stva etnoloških spomenikov. Zaštita etnoloških spomenika još nije u punoj mjeri dobila ono značenje koje bi morala imati. Razvoj konzervatorske djelatnosti, koja je još uvijek usmjerena pretežno na zaštitu umjetničkih djela i monumentalnih objekata, dobrim je dijelom utjecao na metode zaštite i vrednovanja materijalne ostavštine koja ukazuje na različite aspekte narodne kulture. Interes je uglavnom usmjeren samo na zaštitu objekata narodne umjetnosti. Treba naglasiti da je okvirna metodologija za zaštitu spomenika jednaka kod svih spomeničkih vrsta — da treba, npr., jednako cijeniti kamen i u gradskoj i u ruralnoj arhitekturi. Za razliku od umjetničkih spomenika, mora se kod etnoloških spomenika inzistirati na njihovoj cjelovitosti, a to znači da se ne smiju, na primjer, radi dobrog oblikovnog izgleda nekog predmeta uklanjati njegove kasnije sastavine ili elementi koji nisu estetski »dobro« smješteni. U zaključku referata navedeni su neki problemi teorije i ishodišta za valorizaciju spomenika kulture u svjetlu marksističkih pogleda na znanost.

Koreferat ovom referatu bilo je izlaganje G. Makarovića *Problematika varovanja premičnih etnoloških spomenikov s posebnim ozirom na stanje v Sloveniji.* S obzirom na formalni značaj dr Makarović dijeli etnološke spomenike na nepokretne i pokretne i na izvore koje je moguće sačuvati samo u zapisima. Brigu o nepokretnim spomenicima kulture u Sloveniji vode zavodi za zaštitu spomenika, o materijalnim pokretnim spomenicima Slovenski etnografski muzej u Ljubljani, pokrajinski kompleksni muzeji i lokalne zbirke, a o izvorima koji se čuvaju samo u zapisima brinu se Institut za slovensko narodopisje i muzeji. U referatu se dalje govori o čuvanju pokretnih materijalnih spomenika. Pokazalo se da je najbolji način čuvanja tih spomenika muzejski otkup, deponiranje i muzejska konzervacija.

O važnosti rada Konstantina Nikolajevića govorila je Ljubica Ristić iz Beograda. Ona prikazuje neka od rješenja do kojih je došao K. Nikolajević na temelju djela Konstantina Porfirogeneta *De administrando imperio* i problema srodnosti južnoslavenskih s drugim slavenskim jezicima; Nikolajevićeva rješenja odnose se na genezu i etničku diferencijaciju Južnih Slavena. S posebnom pažnjom Nikolajević je proučavao porijeklo Srba, držeći da je ishodište njihove seobe Polablje, a s time se slažu i neki kasniji istraživači (Dvornik, Labuda). Problem etnogeneze Južnih Slavena K. Nikolajević tumači i s lingvističkog aspekta, o čemu svjedoče i studije Hauptmanna i Grafenauera.

Dr Jovan Vukmanović (Cetinje) referirao je o seoskim zajednicama u području Zete, rasvjetljujući socijalne promjene do kojih je došlo u seoskim društvenim strukturama. Raspadom tradicionalnih porodica zadružnog tipa osnovni oblik zajednice postala je inokosna obitelj.

Dr Marija Makarović nastupila je na savjetovanju i s referatom pod naslovom *Vzajamna pomoć na vasi na Slovenskem kot etnološki problem.* Istraživanje uzajamne pomoći među seljacima vršeno je u dva naselja u sjeverozapadnoj Sloveniji. Ova se socijalna pojava manifestira na različite načine, a primjetne su promjene u njenu značaju i funkciji u razdoblju od posljednje četvrtine prošlog stoljeća do danas. Uspoređivanjem konkretnih oblika uzajamne pomoći u prošlosti i sadašnjosti vidljivo je da je ta institucija i danas, iako transformirana, interesantna komponenta gospodarskih i društvenih odnosa na slovenskom selu, u postojećoj etnološkoj literaturi još uvijek necjelovito osvijetljena.

Razvoj kuće i zgrada u Semberiji naziv je rada Radmile Kajmaković iz Sarajeva, koja ukazuje na povezanost razvoja kuće i društveno-ekonomskih

uvjeta, te prirodne sredine. Prema govorenju današnjih kazivača može se zaključiti da su kuće i zgrade u tursko doba bile građene od pletera, koji je ponekad bio omazan blatom. Uslijed životne nesigurnosti, neprestanog kretanja od bega do bega, te zbog siromaštva tadašnjeg seljaštva ovaj se materijal nametnuo kao prirodno i ekonomski najdostupniji. Kada se, za austrougarske vladavine, stanovit broj gospodarski ojačalih seljaka otkupljuje od begova i stalno naseljava na određeno zemljište, javlja se solidnija kuća brvnara s krovom od šindre. S vremenom i ovaj tip kuće doživljava evolutivne promjene: najprije je građena od cijelih brvana i jednodijelna je, zatim se brvna tešu, i konačno se upotrebljavaju daske, a pregrađivanjem nastaju odijeljena kuhinja i jedna ili rjeđe dvije sobe. S obzirom na relativnu skupoću drveta kao materijala paralelno s ovim tipom kuće postoji i kuća od šeperi (pletera) i čerpića, sa slamnatim krovom na četiri vode. Još i danas takve kuće nastavaju siromašniji seljaci, samo što je slamu na krovu zamijenio crijep. Nakon drugog svjetskog rata grade se kuće i zgrade od cigle, većinom kao prizemnice s više prostorija.

O ruralnoj arhitekturi Bele Krajine govorila je Breda Vlahović iz Beograda u referatu *Razvoj kuće i promjene u kulturi stanovanja na području severne Bele Krajine*. Zbog geografskih, a naročito društveno-ekonomskih razloga, oblik kuće i način stanovanja u tim krajevima nisu se značajnije mijenjali u proteklih stotinjak godina. Osnovni oblici gospodarstva — poljoprivreda, stočarstvo i vinogradarstvo — nisu u ekonomski nerazvijenom prostoru sjeverne Bele Krajine mogli zadovoljiti više od osnovnih potreba domaćinstva. Zbog toga narod migrira u druge krajeve, pa čak odlazi i u prekomorske zemlje. Ovakvi životni uvjeti ogledali su se i u kulturi stanovanja. U poslijeratnim godinama, razvojem industrije u Črnomelju, Metliki i Novom Mestu, prekida se iseljavanje, a dohodak domaćinstva se povećava, što je vidljivo u razvoju staništa i promjenama u načinu stanovanja. Suvremene stambene zgrade, oko kojih sve češće izostaju tradicionalne gospodarske zgrade, potiskuju staru belokranjsku *hišu*.

Od ostalih sudionika treba još spomenuti i prof. dra Bělu Gundu iz Debrecena, koji je govorio o etnografskom radu i istraživanju mađarskog etnologa Ferencza Gönczija među Slovencima i Hrvatima u Mađarskoj. O posmrtnim običajima i vjerovanjima vezanim uz smrt kod Koruških Slovenaca govorio je direktor gimnazije u Celovcu prof. Zaplatnik.

Ivanka Tralić

XIX KONGRES SAVEZA UDRUŽENJA FOLKLORISTA JUGOSLAVIJE (Kruševo i Prilep, 5—9 rujna 1972)

Organizator XIX kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije u Kruševu i Prilepu bilo je Društvo folklorista Makedonije. Radni dio Kongresa se odvijao u okviru triju osnovnih tema:

1. Narodno stvaralaštvo u području Kruševa i Mariova;
2. Etničke grupe i cjelina naroda (etnosa) u narodnom stvaralaštvu;
3. Kraljević Marko u narodnom stvaralaštvu balkanskih naroda.